

STORTINGET

Innst. 312 L

(2025–2026)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Prop. 58 L (2025–2026)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i universitets- og høyskoleloven mv. (egenbetaling, advokatutgifter)

Til Stortinget

Innledning

Kunnskapsdepartementet fremmer i proposisjonen forslag til enkelte endringer i universitets- og høyskoleloven og en endring i utdanningsstøtteleven.

Departementet foreslår endringer for å fjerne kravet om at egenbetalingen fra studenter fra land utenfor EØS og Sveits skal være kostnadsdekkende. Universitetene og høyskolene må fortsatt ta egenbetaling fra denne studentgruppen, men forslaget innebærer at de selv kan vurdere nivået på egenbetalingen ut fra kompetansebehov og strategiske vurderinger.

Proposisjonen inneholder et forslag om å innføre adgang til å fastsette en øvre grense for dekning av advokatutgifter i studentsaker om uskikkethet, utestenging, bortvisning og utelukkelse fra praksis. En konkret øvre grense skal kunne fastsettes i forskrift. Departementet skriver at forslaget vil bidra til bedre kostnadskontroll og forutsigbarhet, samtidig som det ivaretar rettssikkerheten til studentene som fremdeles vil ha rett på dekning av advokatkostnader i alle instanser.

I proposisjonen forslås enkelte mindre endringer og justeringer som gjelder nemnd for studentsaker, vedtaksmyndighet ved nedsettelse av salær, krav om politiattest, valgt rektors fratreden før funksjonstiden, un-

tak fra kravet om utlysning av undervisnings- og forskningsstillinger og delegering.

Videre foreslår departementet mindre endringer i utdanningsstøtteleven som gjelder organisering av og saksbehandling i Lånekassens klagenemnd.

Komiteens behandling

Komiteen har mottatt en rekke skriftlige høringsinnspill om saken. Disse kan leses på sakens side på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åse Kristin Ask Bakke, Julia Eikeland, Vebjørn Gorseth og Sander Delp Horn, fra Fremskrittspartiet, Line Marlene Haugen, Lill Harriet Sandaune, Joakim Myklebost Tangen og Simen Velle, fra Høyre, Monica Molvær og Ola Svenneby, fra Sosialistisk Venstreparti, Sunniva Holmås Eidsvoll, fra Senterpartiet, Erling Sande, fra Rødt, Hege Bae Nyholt, fra Kristelig Folkeparti, Joel Ystebø, og fra Venstre, fungerende leder Guri Melby, viser til Prop. 58 L (2025–2026), der det foreslås endringer i universitets- og høyskoleloven og utdanningsstøtteleven, blant annet knyttet til egenbetaling for studenter fra land utenfor EØS og Sveits samt øvre grense for dekning av advokatutgifter i studentsaker.

Komiteen understreker betydningen av et tilgjengelig, forutsigbart og kvalitetssterkt utdanningssys-

tem som ivaretar både studentenes rettssikkerhet og samfunnets behov for kompetanse. Samtidig er det viktig at regelverket gir institusjonene tilstrekkelig handlingsrom til å møte endringer i rekruttering, internasjonalisering og kompetansebehov.

Komiteen legger til grunn at det er bred enighet om målene for utviklingen av høyere utdanning, samtidig som det kan være ulike vurderinger av hvilke virkemidler som best bidrar til å nå disse. Komiteen vil særlig peke på betydningen av tydelige og forutsigbare rammer samt at hensynet til studentenes rettssikkerhet må ivaretas i utformingen av regelverket.

Komiteen viser videre til at utviklingen i rekruttering til høyere utdanning, herunder internasjonal studentmobilitet, har betydning for tilgang på kompetanse i årene fremover, og at det er forhold som må følges nøye, både fordi det er behov for mer kompetanse, men også fordi det er en mer geopolitisk usikker verden.

Komiteen viser til at forslagene i proposisjonen i hovedsak tar sikte på å justere og videreutvikle eksisterende regelverk, og legger til grunn at endringene skal bidra til bedre balanse mellom hensynet til institusjonenes rammebetingelser, studentenes rettigheter og behovet for effektiv ressursbruk.

Når det gjelder lovbestemmelser som ikke er omtalt i denne innstillingen, viser komiteen til proposisjonen og har ingen merknader.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet støtter forslagene i lovproposisjonen som fjerner kravet om kostnadsdekkende studieavgift for tredjelandsstudenter, nytt regelverk for dekning av advokatutgifter samt flere mindre endringer i universitets- og høyskoleloven.

Disse medlemmer mener også at det var riktig å følge opp universitets- og høyskoleloven fra 2024 etter man har sett hvordan denne fungerer i praksis, og disse medlemmer støtter derfor endringene regjeringen foreslår.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti mener det er riktig av regjeringen å ikke fremme forslaget om avvikling av blind klagesensur basert på de høringsvarene som kom i høringsrunden.

Egenbetaling (studieavgift) for tredjelandsstudenter

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet deler regjeringens syn på at det er viktig å styrke den strategiske tilnærmingen til rekruttering av internasjonale studenter til Norge i tråd med de kompetansebehovene man vil ha i fremtiden. Det er bra at regjeringen går videre med forslaget om å fjerne kravet til kostnadsdekkende egenbetaling for studenter fra tred-

jeland. En av utfordringene med studieavgiften for tredjelandsstudenter er at norske institusjoner kan oppleve at de priser seg ut. Norske institusjoner har priset seg høyere enn de andre nordiske landene og betydelig høyere enn i mange europeiske land. I tillegg til dette er Norge forbundet med et høyt kostnadsnivå. Disse medlemmer mener dette vanskeliggjør arbeidet med å rekruttere rett kompetanse fra utenlandet og støtter regjeringens forslag om at det ikke lenger skal være et krav med kostnadsdekkende studieavgift.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til Fremskrittspartiets partiprogram som fastslår at utenlandske studenter ikke skal ha særfordele ved høyere utdanning i Norge. Å fjerne kravet om kostnadsdekkende studieavgift vil, etter disse medlemmers syn, i realiteten innebære at norske skattebetalere og norske utdanningsinstitusjoner i større grad subsidierer utdanningen til tredjelandsstudenter. Disse medlemmer mener det er uvetting bruk av offentlige midler, som heller bør brukes på å styrke utdanningene.

Disse medlemmer viser til at studieavgiften ble innført i 2023 nettopp fordi Norge var ett av få land som tilbød gratis høyere utdanning til alle internasjonale studenter, mens norske studenter i de fleste tilfeller betaler studieavgift ved studier utenfor EØS. Denne prinsipielle balansen bør opprettholdes. I proposisjonen bekrefter departementet selv at de fleste land Norge sammenligner seg med, krevde studieavgift av tredjelandsstudenter.

Disse medlemmer merker seg at forslaget ikke følges av økte bevilgninger til institusjonene. Flere høringsinstanser, deriblant en rekke universiteter og høyskoler, har påpekt at uten kompensasjon vil en reduksjon i studieavgiften gå på bekostning av annen virksomhet. Det er etter disse medlemmers syn urimelig å pålegge institusjonene å subsidiere tredjelandsstudenter innenfor eksisterende rammer.

Disse medlemmer merker seg videre at departementet eksplisitt avviser å gi resultatbasert uttelling for studiepoengproduksjon fra tredjelandsstudenter som betaler redusert studieavgift. Det innebærer at institusjonene verken kompenseres gjennom økte bevilgninger eller resultatbaserte insentiver dersom de setter ned avgiften. Disse medlemmer mener dette er en uholdbar situasjon for institusjonene.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn stemme mot forslaget om å fjerne kravet om at egenbetalingen fra tredjelandsstudenter minst skal dekke institusjonens kostnader til utdanningen, jf. forslaget om endringer i universitets- og høyskoleloven §§ 2-6 og 6-2.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre viser til at forsla-

get om innføring av egenbetaling (studieavgift) for utenlandsstudenter ble møtt med massiv motstand fra en samla universitets- og høyskolesektor. NSO advarte mot uthuling av gratisprinsippet, HK-dir uttrykte usikkerhet om de var beredt for å administrere en slik endring og man viste til de negative erfaringene fra Sverige. Et flertall på Stortinget valgte likevel å innføre egenbetalingen, og dessverre slo alle negative spådommer til. Utenlandsstudentene uteble, nær 80 pst. av studenter fra tredjeland valgte bort Norge. Det ble flere tomme plasser i auditorier og klasserom rundt om i landet, og noen institusjoner måtte kutte eller avslutte studier. Særlig rammet ordningen utdanningsinstitusjoner i distrikter og innenfor realfaglige og tekniske studieretninger hvor Norge har behov for å styrke fagmiljøene.

Disse medlemmer mener det er bra at regjeringen nå foreslår å fjerne kravet om kostnadsdekkende studieavgift. Disse medlemmer viser til de høringsinstansene som ønsker å fjerne kravet og heller erstatte ordlyden til at institusjonene kan kreve egenbetaling.

Universitets- og høyskolerådet (UHR) er svært tydelig i sitt høringsinnspill til komiteen og skriver følgende:

«UHRs primære standpunkt er at studieavgiften fra land utenfor EU og EØS bør fjernes i sin helhet. Internasjonale studenter bidrar til kvalitet og læringsmiljø og er en også en viktig ressurs for et næringsliv med et stadig økende kompetansebehov.»

Norsk studentorganisasjon deler UHRs syn og legger også vekt på behovet for å verne gratisprinsippet:

«NSO mener at norsk offentlig høyere utdanning skal være tilgjengelig og gratis for alle, også for studenter fra land utenfor EU/EØS. Vi mener prinsipielt at innføringen av egenbetaling for studenter fra land utenfor EU/EØS er et brudd på gratisprinsippet i norsk høyere utdanning.»

Disse medlemmer mener det er viktig å lytte til sektorens advarsler og erfaringer og samtidig ha fokus på Norges behov for økt kompetanse og verdens behov for samhandling og forskning over grensene. Studenter fra tredjeland utgjør en viktig del av både studentmiljø og fagmiljø, og alle endringer som bygger ned barrierer for å studere i Norge er positive.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Norge har behov for å styrke rekrutteringen av internasjonal kompetanse innen flere fagområder, særlig innen teknologi og realfag. Disse medlemmer mener større fleksibilitet i fastsettelsen av studieavgift for studenter fra land utenfor EØS og Sveits kan være hensiktsmessig for institusjonene. Etter innføringen av studieavgift har nedgangen i internasjonale studenter vært stor, og disse medlemmer mener det er nødvendig å vurdere tiltak som kan bidra til å styrke rekrutteringen

til utdanninger der samfunnet har tydelige kompetansebehov.

Disse medlemmer vil samtidig understreke at økt fleksibilitet uten økte bevilgninger innebærer at institusjonene selv må håndtere eventuelle inntektsbortfall innenfor eksisterende rammer. Dersom studieavgiften reduseres for å tiltrekke flere studenter, kan dette føre til krevende prioriteringer lokalt. Disse medlemmer mener det er viktig å følge utviklingen nøye, slik at ikke kvaliteten eller bredden i utdanningstilbudet svekkes som følge av finansieringsmodellen. Disse medlemmer vil videre understreke at økt fleksibilitet uten tilsvarende finansiering i praksis innebærer at mer ansvar skyves over på institusjonene selv.

Medlemmen i komiteen frå Senterpartiet viser til Lovvedtak nr. 118 (2022–2023), jf. Prop. 68 L (2022–2023) og Innst. 378 L (2022–2023), der Stortinget vedtok innføring av krav om kostnadsdekkjande skolepengar for tredjelandsstudantar. Skolepengar for internasjonale studantar frå land utanfor EU/EØS er etablert praksis i dei fleste vestlege landa. Denne medlemmen er kritisk til at regjeringa no ønskjer å fjerne kravet om at institusjonane skal krevje inn kostnadsdekkjande skolepengar.

Denne medlemmen er uroa for at ei avvikling av kravet i praksis vil kunne føre til at universiteta og høyskulane blir pressa til å subsidiere studieplassar for tredjelandsstudantar over eigne driftsbudsjett. Det vil kunne gi redusert handlingsrom og svekke finansieringa av kjerneoppgåver som undervisning, forskning, studentvelferd og lokal samfunnsutvikling. Mellom anna har Universitets- og høyskolerådet peika på denne problemstillinga i sitt høringsinnspel.

Denne medlemmen meiner at norske universitet og høyskular bør konkurrere på fagleg kvalitet og gode rammevilkår, ikkje gjennom at studieavgifta i aukande grad blir subsidiert av fellesskapets midlar.

På denne bakgrunnen vil denne medlemmen stemme mot forslaga i universitets- og høyskoleloven §§ 2-6 og 6-2 om å fjerne kravet om kostnadsdekkjande skolepengar.

Dekning av advokatutgifter i studentsaker

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er enige med regjeringen i at studenters rettssikkerhet er viktig. Dette er også spesielt viktig i saker som omhandler vedtak om utestenging, bortvising, utelukkelse eller uskikkethet. Disse medlemmer mener likevel det er et hull i dagens regelverk som bør rettes opp, både av hensyn til studentene og institusjonene. Det er viktig at ordningen er kostnadseffektiv og ikke er prosessdrivende for studen-

tene eller for institusjonene. Disse medlemmer deler regjeringens syn på at ordningen kan virke prosessdrivende og at svært få saker ender med omgjøring i et klageorgan. Studenters rettssikkerhet er også bedre ivaretatt nå enn tidligere på grunn av ordningen med studentombud som ble lovregulert i 2019 og at klagenemndene som har behandlet sakene, har studentrepresentant. Disse medlemmer støtter derfor regjeringens forslag om innføring av et tak for dekning av advokatutgifter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter forslaget om å innføre hjemmel til å fastsette en øvre grense for dekning av advokatutgifter i studentsaker om uskikkethet, utestenging, bortvisning og utelukkelse fra praksis, jf. forslaget til endring i universitets- og høyskoleloven § 12-9.

Disse medlemmer merker seg at kartleggingen fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) viser at dagens ordning i enkelte tilfeller kan virke prosessdrivende, og at terskelen «rimelig og nødvendig» har vist seg krevende å håndheve i praksis. Det er positivt at forslaget legger til rette for bedre kostnadskontroll og forutsigbarhet, uten at studentenes grunnleggende rettssikkerhet svekkes. Studentene vil fortsatt ha rett til dekning av advokatbistand i alle instanser.

Disse medlemmer understreker at ordningen med studentombud og studentrepresentasjon i nemndene bidrar til å styrke studentenes rettssikkerhet, og at disse mekanismene bør vektlegges ved fastsettelsen av det konkrete nivået på maksprisen i forskrift.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener videre at det er rimelig å se på tiltak som kan gi bedre kostnadskontroll og mer forutsigbarhet i ordningen for dekning av advokatutgifter i studentsaker. Samtidig vil disse medlemmer understreke at dette gjelder saker som kan få store konsekvenser for den enkelte student, og at rettssikkerheten derfor må ivaretas på en god måte. En eventuell øvre grense for dekning av advokatutgifter må ikke bli så lav at den i praksis begrenser studentenes reelle tilgang til nødvendig juridisk bistand.

Andre lovendringer

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til forslaget om å endre universitets- og høyskoleloven § 12-2 slik at institusjonene skal, og ikke bare kan, kreve politiattest fra studenter som kan komme i kontakt med mindreårige i klinisk undervisning eller praksis. Disse medlemmer mener det er viktig at lovteksten bringes i samsvar med den etablerte praksis, og at hensynet til sårbare grupper ivaretas. Disse medlemmer støtter også de øvrige forslagene i proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet støtter vurderingene gjort av departementet om nemnd for studentsaker. Det vises til at et flertall av høringsinstansene støtter forslaget regjeringen nå har lagt frem. Disse medlemmer mener det er riktig at kravet om at lederen og nestlederen i nemnda skal oppfylle kravene til lagdommere og tingrettsdommere erstattes med et krav om at vedkommende må være jurist.

Disse medlemmer støtter videre departementets forslag om å tydeliggjøre vedtaksmyndigheten ved nedsettelse av salær, og deler departementets vurdering av at klare ansvarsforhold bidrar til forutsigbarhet og rettssikkerhet, og gir et mer ryddig og effektivt regelverk for institusjonene.

Disse medlemmer støtter departementets forslag om krav til politiattest i relevante tilfeller og mener dette er et viktig tiltak for å ivareta tryggheten til studenter og ansatte, og for å sikre tillit til universitets- og høyskolesektoren.

Disse medlemmer deler departementets syn på regulering av valgt rektors fratreden før funksjonstidens utløp og er enige i at tydelige regler bidrar til god institusjonell styring, kontinuitet i ledelsen og forutsigbare prosesser ved endringer.

Disse medlemmer støtter departementets forslag knyttet til utlysning av undervisnings- og forskningsstillinger, og mener endringene legger til rette for åpne, transparente og faglig forsvarlige ansettelsesprosesser, noe som er avgjørende for kvalitet i utdanning og forskning.

Disse medlemmer slutter seg til departementets forslag om endringer i utdanningsstøtteleven, og viser til at forslagene gir et mer hensiktsmessig og oppdatert regelverk, noe som bidrar til effektiv forvaltning og bedre sammenheng mellom utdanningspolitikken og støtteordningene.

Disse medlemmer bemerker at ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget til endringer i utdanningsstøtteleven § 18, og vil legge vekt på at de foreslåtte endringene i utdanningsstøtteleven som blir supplert med forskriftsregulering av organisering og saksbehandling i Lånekassens klagenemnd, fører til bedre samsvar mellom de til enhver tid gjeldende regler.

Komiteens medlem fra Rødt viser til forslaget om endring i universitets- og høyskoleloven § 4-6 tredje ledd om at styret kan bestemme at prorektor skal overta som rektor der valgt rektor fratrer vervet, uavhengig av hvor lang tid som gjenstår av rektors funksjonstid. Dette medlem mener det ikke er uproblematisk at noen som ikke har stilt til valg som rektor kan fungere i rektorfunksjonen i tilnærmet en full valgperiode. Dette medlem mener det bør finnes en begrensning av hvor lang periode en utpeking til rektorfunksjonen kan være før det skal utlyses nyvalg.

En utpeking av prorektor kan undergrave den demokratiske styringsformen valgt ledelse er ment å være.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité med unntak I § 2-6 og § 6-2 som fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Kristelig Folkeparti og Venstre og I § 4-6 og § 12-9 som fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i universitets- og høyskoleloven mv. (egenbetaling, advokatutgifter)

I

I lov 8. mars 2024 nr. 9 om universiteter og høyskoler gjøres følgende endringer:

§ 2-6 første ledd andre punktum oppheves.

§ 4-6 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Styret selv kan bestemme at prorektor overtar dersom valgt rektor fratrer *vervet*.

§ 5-2 skal lyde:

§ 5-2 Delegering

Styret kan delegere avgjørelsesmyndigheten til andre ved institusjonen *med mindre det er fastsatt i loven at styret selv skal ta avgjørelsen, eller det er andre særlige begrensninger i adgangen til å delegere*.

§ 6-2 tredje ledd skal lyde:

Private universiteter og høyskoler som mottar stats-tilskudd, skal *kreve egenbetaling fra studenter som er*

statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits. For studenter som er omfattet av § 2-6 andre ledd, bestemmer institusjonen selv om den vil ta egenbetaling.

§ 7-2 første ledd skal lyde:

Undervisnings- og forskningsstillinger skal lyses ut med kvalifikasjonskrav med mindre annet er fastsatt i *denne loven med forskrifter* eller tariffavtale.

§ 12-2 første ledd første punktum skal lyde:

I studier der studenter kan komme i kontakt med mindreårige som del av klinisk undervisning eller praksis, *skal* universiteter og høyskoler kreve at studentene legger fram politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd.

§ 12-9 første ledd nytt andre punktum skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om hvor høye utgifter studenter har rett til å få dekket.

§ 14-1 andre ledd andre punktum skal lyde:

Nemnda kan behandle saker som førsteinstans etter §§ 12-1 til 12-9 etter delegering fra styret.

§ 14-1 fjerde ledd andre punktum skal lyde:

Lederen og vara for lederen skal *være jurister, jf. advokatloven § 67*.

II

I lov 3. juni 2005 nr. 37 om utdanningsstøtte gjøres følgende endringer:

§ 18 første ledd andre punktum skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om klagenemnda og om saksbehandlingen i nemnda.

§ 18 andre og tredje ledd oppheves.

III

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de ulike bestemmelsene til forskjellig tid.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 19. mai 2026

Guri Melby

fung. leder

Monica Molvær

ordfører

